

- obrazovanye. – 2006. – №6-7. – Rezhym dostupu do zhurn. : <http://www.nios.ru/io/releases.php?num=06&div=09&art=01>.
- Povarenkov, 2002* – Povarenkov Iu. P. Psikhologicheskoe sodержanye professyonalnoho stanovleniya cheloveka / Iu. P. Povarenkov. – M.: Yzd-vo «URAO», 2002. – 160 s.
- Rezanovych, 2002* – Rezanovych A. E. Razvitye hotovnosti studentov vuzov k orhanyzatsionnoy deyatelnosti : avtoref. dyss. na soyskanye uch. stepeny kand. ped. nauk : spets. 13.00.08 «Teoriya y metodyka prof. obraz.» / A. E. Rezanovych. – Mahnytohorsk, 2002. – 22 s.
- Topolenko, 2009* – Topolenko O. O. Formuvannya psikhologichnoi hotovnosti kerivnykiv zakladiv serednoi osvity do pryiniattia upravlinskykh rishen : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. psikhol. nauk : spets. 19.00.10 «Orhanizatsiina psikhologhiia; ekonomichna psikhologhiia» / O. O. Topolenko. – K., 2009. – 21 s.

Надійшла до друку 21.08.2014

УДК 37.01

Валентина Стрілько

УКРАЇНСЬКЕ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТАХ УКРАЇНИ

Третє десятиліття незалежності Україна потребує вичерпного і ґрунтовного аналізу того, що зроблено для зміцнення державності та національної безпеки України, формування української нації. Головною складовою цих базових для розвитку України понять є українське національно-патріотичне виховання.

Ще Цицерон сказав: «Основа держави складається з правильного виховання молоді».

Лише згуртована, високоморальна, патріотично налаштована нація здатна берегти, розвивати та зміцнювати українську державність.

Українське національно-патріотичне виховання є потужним джерелом сили, ініціативності, підприємливості. Це той «двигун», що стимулює кожну особистість до розвитку своїх душевних і духовних сил. Національно-патріотична ідеологія повинна бути головною ідеологією держави і міститися в Законах України та законодавчих державних актах.

У процесі привласнення особистістю вироблених людством морально-духовних цінностей коригується її потреби та діяльність. Сучасна психолого-педагогічна наука вважає джерелом мотивації вчинків людини, її поведінки систему та ієрархію внутрішніх цінностей. У психічно здорової людини ця система має три рівні: на нижчому рівні – особисті та матеріальні цінності (власні потреби, задоволення); на середньому – культурні цінності (мистецтво, наука, загальноприродні надбання, правопорядок); на вищому – духовні цінності (ідеали, ціннісні настанови, обов'язок перед суспільством). Загальній меті виховання підпорядковується спеціально спроектована система супідрядних, поетапно конкретизованих цілей за напрямками виховання, сконцентрованих на вихованні цінностей природи, культури, соціальних цінностей та особистісних цінностей.

Аналізується нормативно-правові акти України, які стосуються українського національно-патріотичного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах, акцентується увага на вкрай низькому забезпеченні в них українського змісту освіти, українського національно-патріотичного виховання, робиться обґрунтований висновок про те, що нормативні акти за 2011-2013 роки, що стосуються цього питання, базуються на основоположних складових космополітизму, а не українського патріотизму.

Ключові слова: *нормативно-правові акти України, особистість, національне виховання, патріотичне виховання, філософія освіти, освіта в Україні, право, правовий простір.*

Третье десятилетие независимости Украина требует подробного и обстоятельного анализа того, что сделано для укрепления государственности и национальной безопасности Украины, формирование украинской нации. Главной составляющей этих базовых для развития Украины понятий является украинское национально-патриотическое воспитание. Еще Цицерон сказал: «Основа государства состоит из правильного воспитания молодежи». Только сплоченная, высоконравственный, патриотически настроенная нация способна беречь, развивать и укреплять украинскую государственность. Украинское национально-патриотическое воспитание является мощным источником силы, инициативности, предприимчивости. Это тот «двигатель», что стимулирует каждую личность к развитию своих душевных и духовных сил. Национально-патриотическая идеология должна быть главной идеологией государства и содержаться в Законах Украины и законодательных государственных актах. В процессе присвоения личностью выработанных человечеством морально-духовных ценностей корректируется ее потребности и деятельность. Современная психолого-педагогическая наука считает источником мотивации поступков человека, его поведения систему и иерархию внутренних ценностей. У психически здорового человека эта система имеет три уровня: на нижнем уровне личные и материальные ценности (собственные потребности, удовлетворение); на среднем – культурные ценности (искусство, наука, общественное достояние, правопорядок); на высшем – духовные ценности (идеалы, ценностные установки, долг перед обществом). Общей целью воспитания подчиняется специально спроектированная система соподчиненных, поэтапно конкретизированных целей по направлениям воспитания, сконцентрированных на воспитании ценностей природы, культуры, социальных ценностей и личностных ценностей. Анализируются нормативно-правовые акты Украины, которые касаются украинского национально-патриотического воспитания в общеобразовательных учебных заведениях, акцентируется внимание на крайне низком обеспечении в них украинского содержания образования, украинского национально-патриотического воспитания, делается обоснованный вывод о том, что нормативные акты за 2011-2013 годы, касающиеся этого вопроса, базируются на основополагающих составляющих космополитизма, а не украинского патриотизма.

Ключевые слова: нормативно-правовые акты Украины, личность, национальное воспитание, патриотическое воспитание, философия образования, образование в Украине, право, правовое пространство.

Third decade of Ukraine's independence requires a detailed and thorough analysis of what has been done for the strengthening of statehood and national security of Ukraine, the formation of the Ukrainian nation. The main component of this base for the development of Ukraine concepts is the Ukrainian national-Patriotic education. Even Cicero said, «the Foundation of the state consists of the proper education of youth». Only a cohesive, moral, Patriotic nation is able to preserve, develop and strengthen the Ukrainian statehood. Ukrainian national-Patriotic education is a powerful source of strength, initiative, entrepreneurial spirit. This is the «engine» that encourages each person to develop their mental and spiritual forces. National-Patriotic ideology should be the main ideology of the state and contained in the Laws of Ukraine and state legislative acts. In the process of appropriation of personality developed by mankind moral and spiritual values adjusted her needs and activities. Modern psycho-pedagogical science considers the source of motivation of human behavior, his behavior system and hierarchy of personal values. The mentally healthy person, this system has three levels: on the lower level, the personal and material assets (own needs, satisfaction); on average – cultural values (art, science, sagaminopteron domain, the rule of law); the highest spiritual values (ideals, values, duty to society). The General aim of education submits a specially designed system of cascaded stages specific goals in the areas of education, focused on education of the values of nature, culture, social values and personal values. Analyzed the normative-legal acts of Ukraine concerning the Ukrainian national-Patriotic education in secondary schools, the focus is on a very low providing them the Ukrainian educational content, the Ukrainian national-Patriotic education, is a reasonable conclusion that

the regulations for 2011-2013 regarding this issue, based on the fundamental components of cosmopolitanism, and not Ukrainian patriotism.

Keywords: *normative-legal acts of Ukraine, identity, national education, Patriotic education, philosophy of education, education in Ukraine, law, legal space.*

Постановка проблеми. Становлення української державності, побудова громадянського суспільства, інтеграція України у світове та європейське співтовариство передбачають орієнтацію на Людину, її духовну культуру й визначають основні напрями виховної роботи з молоддю та модернізації навчально-виховного процесу.

Ідеалом виховання виступає різнобічно та гармонійно розвинений національно свідомий, високоосвічений, життєво компетентний громадянин, здатний до саморозвитку та самовдосконалення.

Головною домінантою національно-патріотичного виховання молоді є формування у особистості ціннісного ставлення до навколишньої дійсності та самої себе, активної за формою та моральної за змістом життєвої позиції.

В основу системи національно-патріотичного виховання покладено ідею розвитку української державності як консолідуючий чинник розвитку суспільства й нації в цілому. Форми й методи виховання базуються на українських народних традиціях, кращих надбаннях національної та світової педагогіки й психології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи патріотичного виховання знайшли висвітлення в працях І. Беха, М. Баки, К. Журби, Ю. Завалевського, О. Захаренка, П. Ігнатенка, В. Киричок, Б. Кобзаря, А. Макаренка, В. Новосельського, Ю. Руденка, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської, В. Третьякова, В. Фарфоровського, К. Чорної, Т. Шашла та інших. У їхніх працях наголошується, що патріотизм є однією з найважливіших рис кожного зрілого громадянина. Він передбачає любов до Батьківщини, свого народу, рідної землі; сприяння розвитку України як суверенної, правової, демократичної і соціальної держави; готовність відстояти незалежність, захищати її. Будучи інтегрованою якістю особистості, патріотизм охоплює емоційно-моральне й дієве ставлення до себе як патріота, рідної землі, своєї нації, матеріальних та духовних надбань Української держави.

Мета написання статті. Проаналізувати нормативно-правові акти України зорієнтовані на національно-патріотичне виховання нації.

Виклад основного матеріалу. Закон України «Про українське національно-патріотичне виховання» та відповідні державні програми затверджені Верховною Радою України відсутні. Найпершим документом, в якому було закріплено поняття «національна спрямованість освіти» була Постанова Кабінету Міністрів України «Про державну національну програму «Освіта» («Україна ХХІ століття») від 3 листопада 1993 року № 896 (надалі – Програма).

В ній виписані стратегічні завдання реформування освіти в Українській державі. Це – відродження і розбудова національної системи освіти як найважливішої ланки виховання свідомих громадян Української держави.

Програма одним з основних шляхів реформування освіти визначає подолання девальвації загальнолюдських гуманістичних цінностей та національного нігілізму, відірваності освіти від національних джерел.

А одним із основних принципів реалізації програми є національна спрямованість освіти, що полягає у невіддільності освіти від національного ґрунту, її органічному поєднанні з національною історією і народними традиціями, збереженні та збагаченні культури українського народу, визнанні освіти важливим інструментом національного розвитку і гармонізації національних відносин.

Програма «Освіта «Україна ХХІ століття» особливу увагу звертає на зміст освіти: оновлення змісту освіти є визначальною складовою реформування освіти в Україні і передбачає приведення його у відповідність з сучасними потребами особи і суспільства. [*Про Державну національну програму «Освіта»...*].

Стратегічними завданнями реформування змісту освіти (серед інших чинників) є:

– вивчення української мови в усіх навчально-виховних закладах, утвердження її як основної мови функціонування загальноосвітньої, професійної та вищої школи;

– оптимальне поєднання гуманітарної і природничо-математичної складової освіти, теоретичних і практичних компонентів, класичної спадщини та сучасних досягнень наукової думки, органічний зв'язок з національною історією, культурою, традиціями;

– відображення у змісті історичної освіти закономірностей історичного розвитку, широке вивчення україно- (народо-) знавства, етнічної історії та етногенези українців, інших народів України;

– використання досвіду народної педагогіки, залучення школярів до вивчення народних ремесел, створення умов для органічного включення їх у трудову діяльність.

Національне виховання в цій «Програмі» займає цілий розділ:

Національне виховання в Українській державі має бути спрямоване на формування у молоді і дітей світоглядної свідомості, ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв, інших соціально значущих надбань вітчизняної і світової духовної культури.

Національне виховання є органічним компонентом освіти і охоплює всі складові системи освіти.

В основу національного виховання мають бути покладені принципи гуманізму, демократизму, єдності сім'ї і школи, наступності та спадкоємності поколінь.

Формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, бажання працювати задля розквіту держави, готовності її захищати.

Формування високої мовної культури, оволодіння українською мовою. [*Про Державну національну програму «Освіта»...*].

Наступним документом, який стосується національного змісту освіти та виховання була «Національна доктрина розвитку освіти», яка затверджена Указом Президента України від 17 квітня 2002 року № 347/2002 (надалі –«Доктрина»). [*Про Національну доктрину розвитку освіти Президент України...*]

У ній звертається увага на те, що актуальним завданням є забезпечення доступності здобуття якісної освіти протягом життя для всіх громадян та утвердження національного характеру освіти в Україні.

Одним із пріоритетних напрямів державної політики розвитку освіти є напрямок формування національних і загальнолюдських цінностей та розширення україномовного освітнього простору.

Реалізуючи ці завдання і напрямки держава повинна забезпечувати:

–виховання особистості, яка усвідомлює свою належність до Українського народу, сучасної європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя і праці у світі, що змінюється;

–збереження та збагачення українських культурно-історичних традицій, виховання шанобливого ставлення до національних святинь, української мови, а також до історії та культури всіх корінних народів і національних меншин, які проживають в Україні, формування культури міжетнічних і міжособистісних [*Про Національну доктрину розвитку освіти Президент України..., 2002*].

–Розділ «Національний характер освіти і національне виховання», хоч і набагато коротший, але тут чітко вказано:

–освіта має гуманістичний характер і ґрунтується на культурно-історичних цінностях Українського народу, його традиціях і духовності;

–освіта утверджує національну ідею, сприяє національній самоідентифікації, розвитку культури Українського народу, оволодінню цінностями світової культури, загальнолюдськими надбаннями;

–національне виховання є одним із головних пріоритетів, органічною складовою освіти. Його основна мета – виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємовідносин, формування у молоді потреби та уміння жити в громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури;

–національне виховання спрямовується на залучення громадян до глибинних пластів національної культури і духовності, формування у дітей

та молоді національних світоглядних позицій, ідей, поглядів і переконань на основі цінностей вітчизняної та світової культури;

– головними складовими національного виховання є громадянське та патріотичне виховання;

– національне виховання має здійснюватися на всіх етапах навчання дітей та молоді, забезпечувати всебічний розвиток, гармонійність і цілісність особистості, розвиток її здібностей та обдарувань, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності й культури, виховання громадянина, здатного до самостійного мислення, суспільного вибору [*Про Національну доктрину розвитку освіти Президент України..., 2002*].

У «Доктрині» як офіційному документі вперше з'явилось поняття «національна ідея», яке згодом було досить детально обґрунтовано Інститутом проблем виховання Національної академії педагогічних наук України, під назвою «Національна ідея в становленні громадянина-патріота України» (Програмно-виховний контекст. Наклад видання – 100 примірників). [*Бех, 2008*].

Проте в ньому визначаються «основними принципами патріотичного виховання:

– «принцип національної спрямованості, який передбачає формування національної самосвідомості, виховання любові до рідної землі, свого народу, шанобливе ставлення до його культури; повагу, толерантність до культури народів, які населяють Україну; здатності зберігати свою національну ідентичність, пишатися приналежністю до українського народу, брати участь у розбудові та захисті своєї держави;

– принцип культуровідповідності передбачає органічну єдність патріотичного виховання з історією та культурою народу, його мовою, народними традиціями та звичаями, які забезпечують духовну єдність, наступність і спадкоємність поколінь» [*Бех, 2008*].

– А головною метою патріотичного виховання є:

– «утвердження в свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконання і повагу до культурного та історичного минулого України;

– формування етнічної та національної самосвідомості, любові до рідної землі, держави, родини, народу; визнання духовної єдності населення усіх регіонів України, спільності культурної спадщини та майбутнього». [*Бех, 2008*].

Найбільш емким і таким, що відповідає потребам суспільства в питанні українського національно-патріотичного виховання є Наказ «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання молоді» від 27 жовтня 2009 року № 3754/981/538/49 підписаний керівниками чотирьох Міністерств України:

– Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту – Ю Павленко,

– Міністерство освіти і науки України – І Вакарчук,
– Міністерство оборони України – В Іващенко,
– Міністерство культури і туризму України – В Андріянов
[Наказ міністерства України у справах сім'ї..., 2009].

Цей документ з позиції забезпечення ефективного українського національно-патріотичного виховання майже ідеальний «мета Концепції національно-патріотичного виховання полягає у створенні методологічних засад для системної і цілеспрямованої діяльності органів державної влади і громадськості щодо виховання молоді людини – патріота України, готового самовіддано розбудувати її як суверенну, демократичну, правову і соціальну державу, виявляти національну гідність, знати і цивілізовано відстоювати свої громадянські права та виконувати обов'язки, сприяти громадянському миру і злагоді в суспільстві, бути конкурентоспроможним, успішно само реалізуватися в соціумі як громадянин, носій української національної культури». [Наказ міністерства України у справах сім'ї...].

Ця Концепція передбачає створення цілісної системи національно-патріотичного виховання молоді шляхом реалізації багатьох виховних завдань, зокрема,

– «формування духовних цінностей українського патріота: почуття патріотизму, національної свідомості, любові до українського народу, його історії, Української Держави, рідної землі, родини, гордості за минуле і сучасне на прикладах героїчної історії українського народу та кращих зразків культурної спадщини;

– відновлення і шанування національної пам'яті;

– утвердження в свідомості громадян об'єктивної оцінки ролі українського війська в українській історії, спадкоємності розвитку Збройних Сил у відстоюванні ідеалів свободи та державності України і її громадян від княжої доби, Гетьманського козацького війська, військ Української народної республіки, Січових стрільців, Української повстанської армії до часів незалежності [Наказ міністерства України у справах сім'ї..., 2009].

Останнім документом, де зверталась увага на національне виховання, була резолюція схвалена III Всеукраїнським з'їздом працівників освіти «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021р, жодний пункт якої станом на 2013 рік не виконано. Цією стратегією зафіксовано незадовільний стан здоров'я та низький рівень морального, культурного і духовного розвитку молоді. Поряд з цим зверталась увага на те, що «система освіти має забезпечувати формування особистості, яка усвідомлює свою належність до українського народу» та зазначалось, що для реалізації цих завдань необхідно «розробити та реалізувати концепцію національного виховання», в тому числі «розробити критерії оцінювання якості результативності виховної діяльності навчальних закладів». [Матеріали III Всеукраїнського з'їзду працівників освіти, 2011].

Є ще один документ, затверджений наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, № 1243 від 31.10.2011 року «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України», де сформульовані загальні напрямки виховної роботи в школах.

«Метою основних орієнтирів виховання є створення цілісної моделі виховної системи на основі громадянських та загальнолюдських цінностей як орієнтовної для проектування моделей виховних систем у загальноосвітніх навчальних закладах України». В III розділі цього документа сформульована і основна мета виховання, наводжу повний текст: «Метою виховання є формування морально-духовної життєво компетентної особистості, яка успішно самореалізується в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал. Виховна мета є спільною для всіх ланок системи виховання та є критерієм ефективності виховного процесу.

Отже, головною метою виховної роботи в цьому документі Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України також не ставить виховання українського патріотизму, національної самосвідомості та любові до України.

В цьому головна причина того, що в загальноосвітній школі не закладається належний фундамент формування української нації та українського патріотизму.

В 2012 році із документів Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України поняття національного виховання зникає.

31.05.2012 року з'являється рішення Колегії Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (Протокол № 6/1-21) «Про проект Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми патріотичного виховання громадян на 2013-2017 роки».

Дивно те, що такий важливий документ затверджує колегія Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України в той час, коли в Міністерства освіти є Інститут інноваційних технологій і змісту освіти, а в Національній академії педагогічних наук України – Інститут проблем виховання. Починається Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми патріотичного виховання громадян на 2013-2017 роки, на мою думку, образливим для українців реченням, де український народ принизливо називають «населенням»: «Найважливішою складовою будь-якої держави є люди, які населяють країну, тобто населення». Далі термін «населення» постійно вживається в цьому документі, часом, замінюється словом «громадяни». В документі з'являється новий термін «єдина політична нація». «Актуальність патріотичного виховання зумовлюється процесом формування в Україні». [Про проект Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми].

Цей термін повністю витіснив поняття національного виховання та формування у молодого покоління ознак української нації. Чи випадково це зроблено? Чому не враховано те, що вже було прийнято за основу

українського національно-патріотичного виховання в попередніх документах державних установ?

Мета програми жодним словом не містить такого поняття як «український патріотизм», «українська нація», «виховання любові до України, до української мови», «знання історії України» тощо. Слово «Україна» в тексті програми взагалі відсутнє, за винятком назв «Конституція України», «громадяни України», «розвиток України», «незалежність України». [*Про Державну національну програму «Освіта»*].

Найбільш турбує те, що ця програма вперше готувалась як така, що повинна фінансуватися за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів.

В Росії, наприклад, «Програма «Патриотическое воспитание граждан Российской Федерации» фінансується державою вже більше 15 років. Очевидно, що українську «Програму «Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми патріотичного виховання громадян на 2013-2017 роки» з таким антиукраїнським і антидержавним змістом ні приймати, ні фінансувати не можна!

Останній документ, що стосувався виховання молоді – це «Концепція громадянської освіти та виховання в Україні» (проект), який оприлюднений 29.12.2012 року на офіційному веб-сайті Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Він, як і попередня програма «Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми патріотичного виховання громадян на 2013-2017 роки», спрямований на виховання космополітів, адже ставить за мету «виховання громадянина, який цінує і готовий відстоювати ідеали свободи, демократичних цінностей і права людини» та має «відчуття належності до світової спільноти». Поняття українського національного виховання в цьому документі повністю відсутнє, а поняття патріотизму нівелюється поняттям «громадянське виховання», «громадськість», «громадянська культура», «громадянське суспільство». [*Аналітичний звіт..., 2012*].

За українську мову як основоположний фундамент формування української нації та українських патріотів взагалі в останніх двох документах ні одного слова.

В червні 2013 року видається Указ Президента №344/2013 «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні в період до 2021 року» (надалі – Стратегія).

Привертає увагу той факт, що Указ Президента № 347/2002 від 17.04.2002 року «Про Національну доктрину розвитку освіти» не відмінюється.

Але ці два документи суттєво відрізняються тим, що останній Указ Президента позбавлений українського змісту освіти, українських основ виховання.

В «Доктрині» були прописані основи українського національно-патріотичного виховання:

«Пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку освіти є:

1. формування національних і загальнолюдських цінностей;
2. розширення україномовного освітнього простору;
3. забезпечення освітніх потреб національних меншин;

Держава повинна забезпечувати:

1. виховання особистості, яка усвідомлює свою належність до Українського народу, сучасної європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя і праці у світі, що змінюється;

2. збереження та збагачення українських культурно-історичних традицій, виховання шанобливого ставлення до національних святинь, української мови, а також до історії та культури всіх корінних народів і національних меншин, які проживають в Україні, формування культури міжетнічних і міжособистісних відносин.

Національний характер освіти і національне виховання:

1. Освіта має гуманістичний характер і ґрунтується на культурно-історичних цінностях Українського народу, його традиціях і духовності.

2. Освіта утверджує національну ідею, сприяє національній самоідентифікації, розвитку культури Українського народу, оволодінню цінностями світової культури, загальнолюдськими надбаннями.

3. Національне виховання є одним із головних пріоритетів, органічною складовою освіти. Його основна мета - виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємовідносин, формування у молоді потреби та уміння жити в громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури.

4. Національне виховання спрямовується на залучення громадян до глибинних пластів національної культури і духовності, формування у дітей та молоді національних світоглядних позицій, ідей, поглядів і переконань на основі цінностей вітчизняної та світової культури.

5. Національне виховання має здійснюватися на всіх етапах навчання дітей та молоді, забезпечувати всебічний розвиток, гармонійність і цілісність особистості, розвиток її здібностей та обдарувань, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності й культури, виховання громадянина, здатного до самостійного мислення, суспільного вибору і діяльності, спрямованої на процвітання України.

Стратегія мовної освіти - у державі створюється система безперервної мовної освіти, що забезпечує обов'язкове оволодіння громадянами України державною мовою, можливість опанувати рідну (національну) і практично володіти хоча б однією іноземною мовою.

Очікувані результати - реалізація Національної доктрини сприятиме істотному зростанню інтелектуального, культурного, духовно-морального потенціалу особистості та суспільства.

Активізуються процеси національної самоідентифікації особистості.

В «Стратегії» ці основоположні цінності формування української нації відсутні, вони замінені двома реченнями:

–«Система освіти повинна забезпечувати формування особистості, яка усвідомлює свою належність до Українського народу.

–Пріоритетом державної гуманітарної політики щодо національного виховання має бути забезпечення громадянського, патріотичного, виховання.» [Указ Президента України..., 2013].

–Указ Президента України № 344/2013 від 25.06.2013 року приймався на основі резолюції III Всеукраїнського з'їзду працівників освіти. Він зовсім не демократично, проте в прийнятій резолюції з'їзду для реалізації освітніх завдань по національному вихованню молоді було зазначено необхідність «розроблення та реалізацію Концепції національного виховання» [Матеріали III Всеукраїнського з'їзду працівників освіти, 2011, с. 350], а «ключовим напрямком освітньої політики повинні бути стати: побудова ефективної системи національного виховання, розвитку і соціалізації дітей та молоді».[Матеріали III Всеукраїнського з'їзду працівників освіти, 2011, с. 321].

З яких причин ці важливі завдання стратегії освіти України, які були одногосно прийняті делегатами з'їзду, в Указі Президента України зникли, можна лише здогадуватись.

Але зважаючи на те, що нація існує для того, щоб витворити і зберегти інститут незалежної держави, можна констатувати той факт, що в Україні певними силами робляться послідовні кроки на знищення української нації та державності України.

Отже, аналіз нормативно-правових актів України по національно-патріотичному вихованні свідчить:

–Після проголошення незалежності України поняття національне виховання зафіксовано в «Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») та «Національній доктрині розвитку освіти».

–Найбільш вагомими документами стосовно українського національного виховання був наказ «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання молоді» №3754/981/538/49 від 27.10.2009 року підписаний керівниками Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України, Міністерства оборони України, Міністерства культури і туризму України.

–Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми патріотичного виховання громадян на 2013-2017 роки та Концепція громадянської освіти та виховання в Україні Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України є антиукраїнськими і антидержавними, оскільки спрямовані на виховання в Україні космополітів, а не українських

патріотів. В них відсутні поняття українського національного виховання, а також поняття виховання любові до української мови.

–В Україні відсутні програми, які стосуються українського національно-патріотичного виховання, затверджені Верховною Радою України, а також Закон України «Про українське національно-патріотичне виховання».

–Всупереч одноголосно прийнятій резолюції III Всеукраїнського з'їзду працівників освіти з «Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», затверджені Указом Президента України № 344/2013 від 25.06.2013 року, знято заходи по «розробленню та реалізації Концепції національного виховання» та «ключовий напрям державної освітньої політики - побудова ефективної системи національного виховання дітей та молоді», що слід розцінювати як замах на основи державності України.

–Відсутність належної законодавчої бази з проблем українського національно-патріотичного виховання стала одною з головних причин того, що рівень українського національно-патріотичного виховання в Україні вкрай низький, у віці від 18-29 років показник готовності до еміграції становить 50, 4 %, а у віковій групі 30-39 років – 42,4 %. Окрім того, за соціологічними даними міжнародних організацій Україна займає:

–1-е місце в світі по рівню дитячого алкоголізму.

–1-е місце в Європі по захворюванню на туберкульоз та СНІД.

–5-е місце в світі серед країн з найбільшою кількістю емігрантів.

–10-е місце в світі по кількості в'язнів на 100 тисяч населення – 334 (при нормі 70-80 чоловік для розвинутих країн).

Висновки. Немає важливішого завдання як виховання нового покоління українців.

Без об'єднання зусиль держави, освітніх установ і громадськості цього зробити неможливо.

А головне в цьому тандемі – зацікавленість всіх у вихованні високоосвіченої патріотично налаштованої української нації без якої Україна може втратити свою державність.

ЛІТЕРАТУРА

Аналітичний звіт..., 2012 – Аналітичний звіт. Сучасний стан громадянської освіти в Україні [Електронний ресурс] / Іванюк І. В., Овчарук О. В., Терещенко А. Б. – Режим доступу: http://mon.gov.ua/img/zstored/files/doc_30112012.doc

Бех, 2008 – Бех І. Д., Чорна К. І./Національна ідея в становленні громадянина-патріота України/ Програмно-виховний контекст. – К.: 2008. 40с.

Матеріали III Всеукраїнського з'їзду працівників освіти, 2011 – Матеріали III Всеукраїнського з'їзду працівників освіти. – Київ, Чернівці: Бурек, 2011. – 400с.

Наказ міністерства освіти і науки..., 2011 – Наказ міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1243 від 31.10. 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: mon.gov.ua/images/files/pozashkilna/1243.doc

Наказ міністерства України у справах сім'ї..., 2009 – Наказ міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, міністерства освіти і науки України, міністерство оборони

- України, міністерство культури і туризму України про затвердження концепції національно-патріотичного виховання молоді п 3754/981/538/49 від 27.10.2009 [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/images/newstmp/2009_1/14_12/3/konc_nac_patr_vyhov.doc
- Про проект Концепції Загальнодержавної цільової... , 2013* – Про проект Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми патріотичного виховання громадян на 2013-2017 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/images/files/kollegiy/21.doc>
- Про Національну доктрину розвитку освіти Президент України..., 2002* – Про Національну доктрину розвитку освіти Президент України; Указ, Доктрина від 17.04.2002 № 347/2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
- Про Державну національну програму «Освіта»...* – Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття») Кабінет Міністрів України; Постанова, Програма, Заходи від 03.11.1993 № 896 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF>
- Указ Президента України..., 2002* – Указ Президента України № 347/2002 Про Національну доктрину розвитку освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/151.html>
- Указ Президента України..., 2013* – Указ Президента України № 344/2013 Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>

REFERENCES

- Analitichny`j zvit..., 2012* – Analitichny`j zvit. Suchasny`j stan gromadyans`koyi osvity` v ukrajini [Elektronny`j resurs] / Ivanyuk I. V., Ovcharuk O. V., Tereshhenko A. B. – Rezhym dostupu: http://mon.gov.ua/img/zstored/files/doc_30112012.doc
- Bex, 2008* – Bex I. D., Chorna K. I. // Nacional`na ideya v stanovlenni gromadyanu`na-patriota Ukrainy` / Programno-vy`xovny`j kontekst. – K.: 2008. 40s.
- Materialy` III Vseukrayins`kogo z'yizdu pracivny`kiv osvity` , 2011* – Materialy` III Vseukrayins`kogo z'yizdu pracivny`kiv osvity`. – Ky`yiv, Chernivci: Burek, 2011. – 400s.
- Nakaz ministerstva osvity` i nauky..., 2011* – Nakaz ministerstva osvity` i nauky`, molodi ta sportu Ukrainy` 1243 vid31.10. 2011 [Elektronny`j resurs]. – Rezhym dostupu: mon.gov.ua/images/files/pozashkilna/1243.doc
- Nakaz ministerstva Ukrainy` u spravax sim'yi..., 2009* – Nakaz ministerstva Ukrainy` u spravax sim'yi, molodi ta sportu, ministerstva osvity` i nauky` Ukrainy`, ministerstvo oborony` Ukrainy`, ministerstvo kul`tury` i tury`zmu Ukrainy` pro zatverdzhennya koncepciyi nacional`no-patrioty`chnogo vy`xovannya molodi n 3754/981/538/49 vid 27.10.2009 [elektronny`j resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.mon.gov.ua/images/newstmp/2009_1/14_12/3/konc_nac_patr_vyhov.doc
- Pro proekt Koncepciyi Zagal`noderzhavnoyi cil`ovoyi..., 2013* – Pro proekt Koncepciyi Zagal`noderzhavnoyi cil`ovoyi social`noyi programy` patrioty`chnogo vy`xovannya gromadyan na 2013-2017 roky`. [Elektronny`j resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.mon.gov.ua/images/files/kollegiy/21.doc>
- Pro Nacional`nu doktry`nu rozvy`tku osvity` Prezy`dent Ukrainy`..., 2002* – Pro Nacional`nu doktry`nu rozvy`tku osvity` Prezy`dent Ukrainy`; Ukaz, Doktry`na vid 17.04.2002 # 347/2002 [Elektronny`j resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
- Pro Derzhavnu nacional`nu programu «Osvita»...* – Pro Derzhavnu nacional`nu programu «Osvita» ("Ukrayina XXI stolittya")
- Kabinet Ministriv Ukrainy` ; Postanova, Programa, Zaxody` vid 03.11.1993 # 896* [Elektronny`j resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF>

Ukaz Prezy`denta Ukrainy... , 2002 – Ukaz Prezy`denta Ukrainy` # 347/2002 Pro Nacional`nu doktry`nu rozvy`tku osvity` [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu: <http://www.president.gov.ua/documents/151.html>

Ukaz Prezy`denta Ukrainy... , 2013 – Ukaz Prezy`denta Ukrainy` # 344/2013 Pro Nacional`nu strategiyu rozvy`tku osvity` v Ukraini na period do 2021 roku [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu: <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>

Надійшла до друку 11.08.2014.

УДК 613: [378.147:57]

Ірина Фурса

**ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ У
ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ
USE OF HEALTH-KEEPING TECHNOLOGIES IN PROFESSIONAL
TRAINING OF THE FUTURE TEACHERS OF BIOLOGY**

Останнім часом велика увага приділяється здоров'язберігаючим технологіям, проте, використання здоров'язберігаючих технологій в професійній підготовці ще недостатньо досліджені. В Україні збереження та зміцнення здоров'я молоді є головним завданням соціальної програми держави. Для розв'язання означеної проблеми необхідно сформулювати в студентів стійку мотивацію до здорового способу життя впровадити комплекс здоров'язберігаючих технологій, спрямованих на усвідомлення ними цінності свого здоров'я. Зазначені вище обставини висувають на перший план проблему використання здоров'язберігаючих технологій у професійній підготовці майбутніх учителів біології.

Встановлено, що здоров'язберігаючі технології сприяють формуванню у студентів адекватної моральної самооцінки, дають можливість організувати дієву роботу зі створення позитивної мотивації щодо здорового способу життя, розвинути позитивні моральні якості, активізувати їх прояви, перебудувати і змінити негативні форми поведінки на позитивні. Здоровий спосіб життя молоді передбачає упровадження у практику роботи педагогічного університету комплексу оздоровчих заходів, що забезпечують гармонійний розвиток, зміцнення здоров'я, підвищують продуктивність навчальної діяльності.

У процесі професійної підготовки майбутніх учителів біології запропоновано до використання сучасні методи здоров'язберігаючих технологій – оздоровчі хвилинки, пальчикова гімнастика, арт-терапія тощо.

Ключові слова: *здоров'язберігаючі технології, здоров'язберігаючі освітні технології, учитель біології, студенти-біологи, здоровий спосіб життя, оздоровчі хвилинки, пальчикова гімнастика, арт-терапія.*

В последнее время большое внимание уделяется здоровьесберегающим технологиям, однако, использование здоровьесберегающих технологий в профессиональной подготовке еще недостаточно исследованы. В Украине сохранения и укрепления здоровья молодежи является главной задачей социальной программы государства. Для решения этой проблемы необходимо сформировать у студентов устойчивую мотивацию к здоровому образу жизни, внедрить комплекс здоровьесберегающих технологий, направленных на осознание ими ценности своего здоровья. Указанные выше обстоятельства выдвигают на первый план проблему использования здоровьесберегающих технологий в профессиональной подготовке будущих учителей биологии.

Установлено, что здоровьесберегающие технологии способствуют формированию у студентов адекватной нравственной самооценки, дают возможность организовать